

RÄDDA VILDLAXEN!

Situationen för vildlaxen i Atlanten är akut. Den största boven är laxodlingsindustrin. *Nu ber Fiskejournalen om din och alla andra läsares hjälp* – läs artikeln och vårt åtgärdsprogram, så vet du hur du kan hjälpa till.

AV Hans Schibli hans.schibli@fiskejournalen.se

Varje älv har sin unika laxstam, något som mejslats fram under generation efter generation av anpassning. Om odlad lax blandar sig med vildlaxen förstörs den unika genetiska koden.

foto Daniel Göz

Atlantlaxen har det inte lätt. Nu behöver den människans hjälp om trenden ska kunna vändas. Den mänsklig påverkan – som till exempel föroreningar, överfiske, vattenkraftsutbyggnad, klimatförändringar och effekterna från laxodlingen – har reducerat den vilda atlantlaxen med 80 procent de senaste 30 åren.

Den negativa utvecklingen accelererar nu på grund den enorma tillväxten i laxodlingsindustrin, bland annat vid Brittiska öarna men framför allt Norge.

Odlingarna skapar dödliga mängder laxlus, enorma mängder rymlingar och ett resursslukande fiske efter foderfisk som tillsammans ger förkrossande effekter på miljön.

I början av 1980-talet när laxodlingen började ta fart var det många som trodde att det skulle bli vild-

»När laxodlingen började ta fart var det många som trodde att den skulle bli laxens räddning.«

laxens räddning, men den bedömningen visade sig vara gravt felaktig. Förvisso bidrog laxodlingsindustrins framväxt till att drivgarnen kunde lösas in 1989, men den explosionsartade tillväxten därefter dödade den positiva effekten relativt snabbt.

År 2008 producerades det över 740.000 ton lax i Norge, till ett förstahandsvärde av 17 miljarder norska kronor – en lukrativ verksamhet som lockar allt fler att delta.

Hundratusentals rymlingar

År 2008 rymde 420.000 laxar från odlingarna i norska vatten, en officiell siffra som är relativt jämn för varje år. Vissa experter hävdar att den riktiga siffran är flera gånger större. Och räknar man in alla andra länder blir siffran givetvis ännu större.

Rymningarna betyder att vildlaxen får sällskap i sina uppväxtområden av hundratusentals odlingslaxar – varje år. Många av dessa rymlingar vandrar till någon älv och blandar sig med ursprungliga laxstammar. Det har tagit många tusen år för naturen att anpassa varje laxbestånd till sin specifika älvmiljö. I små sårbara älvar kan det räcka med en liten andel rymlingar, för radera ut allt genetiskt ursprungsmaterial på ett fåtal generationer.

I vissa älvar på Vestlandet uppgår rymlingarna

idag till 75 procent av lekfishbeståndet. Även svenska västkustälvar får besök av norska rymlingar.

Allvarliga effekter på havsmiljön

Den genetiska föroreningen av vildlaxen är idag ett faktum i många älvar. Effekterna på lång sikt kommer bli ytterst allvarliga, även för odlingarna själva. Laxodlingsindustrin är nämligen beroende av vildlaxen för att få i nytt avelsmaterial i verksamheten. Det är med andra ord uppenbart att det endast

»Även svenska västkustälvar får besök av norska rymlingar.«

är kortsiktiga vinster som lockar utövarna.

Laxodlingarna har även en stark miljöstörning på den lokala havsmiljön i form av övergödning, utsläpp av medicinrester och syrefria bottenar. Men i Norge finns i stort sett inga krav på miljökonsekvensbeskrivning när en ny anläggning ska komma igång.

Laxodlingsindustrin är numera global. Norskgädda odlingar finns till och med utanför floderna i British Columbia och längs Chiles kust. Och norska laxodlingar med atlantlax dödar Kanadas bestånd av stilahavslax! Företagen *Marine Harvest*, *Cermaq* och *Grieg Seafood* är tre stora norska laxodlingsbolag på den globala marknaden som bidragit med negativa miljöeffekter.

Många allvarliga fisksjukdomar gror i den onaturliga uppväxtmiljön med tusentals fiskar tätt packade på liten yta. Sjukdomar bekämpas med antibiotika och andra mediciner. I odlingen frodas

även laxparasiten havslusen. Bland laxfiskare i älvar brukar den betecknas som ett kvalitetstecken på att laxen är nystigen från havet, eftersom lusen dör efter några dygn i sötvatten. Men på grund av odlingskassarna bildas enorma lusbälten under våren när vildlaxsmolten under samma period vandrar ut mot betesmarkerna i Atlanten. Smolten blir massinfekterade och många dukar under av angreppen. Laxlusen har även dödligt negativ inverkan på havsöringen som stannar i fjordarna under sin uppväxttid i havet och tvingas leva med hundratals löss på sig.

Deras enda sätt att klara sig är att vandra upp i sötvatten. Därigenom får de lägga energi på att överleva istället för att växa till. Havsöringen har gått mycket starkt tillbaka inom kustområden med mycket laxodlingar, både i Norge och längs Brittiska öarna.

Hela ekosystemet påverkas

Spridningen av laxparasiten *Gyrodactylus salaris* i norska älvar var en direkt effekt av laxodlingsindustrins utveckling. Man hade brist på sättfisk och rekvirerade smolt från en svensk Östersjöodling på 1970-talet. Där levde parasiten i balans med Östersjöloxen, men den förekom inte i Norge, och via älven Driva spreds den vidare till ett 40-tal älvar, med enorma konsekvenser för älvarnas laxfiske. 2010 är laxfisket stängt i 117 norska älvar på grund av akut utrotningshot av berörda stammar.

Laxodlingsindustrin kräver också enorma mängder foder äriligen. Foderfisket dammsuger havet och påverkar hela ekosystemet negativt – ett vidrigt exempel på hur vi missbrukar en naturresurs.

Sill, krill, tobis, lodda med flera – som blir foder – är även bytesdjur för vildlaxen. Således blir det näring till den odlade laxen på bekostnad av vildlaxen. Foderfisket sker ofta med gigantiska flyttrålar och bifångsterna av smålaxar som jagar efter samma bytesfisk är vanligt, vildlax blir därmed till foder åt odlad lax!

Smälaxen som återvänder till sin hemälv efter ett havsår blir allt mindre och magrare. Laxar mellan ett halvt och ett kilo har blivit allt vanligare i älvarna de senaste tio åren. Majlaxar i våra Västkuståar, med två havsår bakom sig borde väga mellan fyra och åtta kilo. Numera förekommer vårlax under 2,5 kilo...

Hög tid att skydda vildlaxen!

Norge har, genom en FN-konvention, förbundit sig om att värna om sitt vilda laxbestånd. Lämpliga åtgärder vore till exempel att förbjuda odlingar i närheten av vildlaxälvar, få ner lusinfektionen, optimera foderutnyttjandet och sterilisera den odlade laxen för att hindra genetisk förorening av vildlaxstammar. En annan viktig åtgärd är att stänga in odlingsanläggningarna, alltså skapa fysiska barriärer mellan odlingsfisken och naturen. Med sådana hinder skulle i alla fall problemen med rymning, lus,

Antalet havslöss längs kuster med laxodlingar har blivit dödlig. Laxen dukar under av de massiva angreppen.

Östersjöloxen

➤ Även laxbestånden i Östersjön är drabbade av problem, av annat slag. Vi bevakar givetvis även dessa. Håll utkik i tidningen och på fiskejournalen.se framöver.

tv

Tecknad film

På vår webb-tv kan du se en animerad film som väldigt pedagogiskt beskriver vad odlingsverksamheten utsätter laxen för. Du hittar filmen på fiskejournalen.se.

Odlad lax i butik

➤ Hur är det då med våra svenska butiker, känner de till problemen?
➤ Vi har skickat ut den här artikeln till inköps- och miljöansvariga på de stora butikskedjorna. På fiskejournalen.se kommer du att kunna ta del av deras eventuella svar. Håll utkik!

föroreningar och sjukdomar vara löst.

Men tyvärr är odlingsindustrin inte speciellt benägen att mildra sina effekter på miljön. Optimering av vinsten går före. Anmärkningsvärt är att nuvarande norska fiskeriministern är delägare i ett stort laxodlingsföretag! Och enligt flera norska politiker är den vilda laxen och havsöringen laxodlingsnäringens fiende nummer 1. Under hösten har vi läst flera häpnadsväckande uttalande i norsk media från köpta forskare och politiker – i stil med "Låt vildlaxen dö och satsa på odling".

Eftersom varken ansvariga i butiksledet, odlingsindustrin eller ansvariga politiker tar sitt ansvar vill vi därför uppmana alla Fiskejournalens läsare att bidra till atlantlaxens räddning. I Norge finns en stor och växande opinion. Låt oss hjälpa våra grannar i väst.

Vi kan ge dem stöd och hjälpa till att trycka på, visa de ansvariga vår avsky och bojkotta den odlade laxen.

Här ovan kan du se vårt åtgärdsprogram samt förslag på vad var och en själv kan göra. 🐟

Fotnot: På nästa uppslag kan du njuta av fantastiska bilder på vackra norska laxar.

Fiskejournalen kräver:

- ✓ **Bygg in laxodlingarna** så att de skiljs av från naturen, för att stoppa rymningarna, lus, sjukdomsspridning och andra miljöeffekter.
- ✓ **Stoppa allt havsfiske på vildlax!** Tillåt endast ett kontrollerat och kvoterat sportfiske i älvar.
- ✓ **Skydda laxens uppväxtmiljöer** i älvar och åar mot vattenkraft och annan exploatering.
- ✓ **Bevara kalkningen** i försurningskänsliga västkustälvar.

Detta kan du bidra med:

- ✓ **Bojkotta havsodlad lax.** Tala med din lokala handlare och dina vänner om effekten på miljön.
- ✓ **Stöd KRAV-certifieringen** inom fiskodlingsindustrin. Kräv att din lokale handlare säljer KRAV-certifierad lax.
- ✓ **Återutsätt fångad vildlax** i sårbara bestånd och stöd begränsningar i fisket.
- ✓ **Stöd organisationer** som värnar om vildlaxens bevarande, exempelvis NJFF (Norges Jeger- og Fiskerforbund), Sportfiskarna och North Atlantic Salmon Fund.
- ✓ **Skriv till norska statsministern** Jens Stoltenberg och kräv att norska laxodlingsindustrin stoppar sitt utrotningskrig mot vildlaxen.

Mejla ministern!

- ✓ På vår sajt fiskejournalen.se under avdelningen "Engagera dig" kan du enkelt skicka ett mejl till Norges statsminister. Här hittar du även mer information och filmklipp.

Odlingsindustrin inte speciellt benägen att mildra sina effekter på miljön, vilket betyder att vildlaxen snart är utrotad om inget görs.